

СЕКЦІЯ 20

SECTION 20

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ
ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС,
КРИМІНАЛІСТИКА
CRIMINAL LAW, CRIMINAL EXECUTIVE LAW, CRIMINOLOGY,
CRIMINAL PROCEDURE, CRIMINALISTICS**

УДК 347.4

Бражник А. А.

канд. юрид. наук, доцент кафедри кримінального
права та кримінально-правових дисциплін,
Полтавський юридичний інститут Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Бражник О. Г.

здобувач вищої освіти 2 курсу групи ПІ-22,
Полтавський юридичний інститут Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАНУ ЗАПОДІЮВАЧА
ШКОДИ ПРИ ПЕРЕВИЩЕННЯ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ**

На сьогодні криміногенна ситуація в Україні є достатньо напруженою і іноді, з огляду на велику кількість вчинюваних злочинів, правоохоронні органи не мають змоги в усіх випадках вжити оперативних заходів задля захисту життя та здоров'я, прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. Держава, надаючи особі право самостійно вжити заходів, що спрямовані на припинення злочину, реалізує субсидіарний механізм захисту суспільних відносин від посягань. До речі це право у нашій державі закріплено на конституційному рівні, у статті 27 Основного закону, у абзаці другому якої зазначається, що «кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» [1]. Цей припис знайшов свій розвиток у статті 36 КК України, згідно з якою особа має право на необхідну оборону від суспільно-небезпечного посягання [2].

Дослідженням питань необхідної оборони займалися такі вчені як Бородін С. В., Діденко В. П., Козак В. М., Побігайло Е. Ф., Якубович М. І., Загородников М. І., Ляпунов Ю. І. та інші.

Однак як у науці кримінального права, так і у правозастосовній діяльності залишається чимало невирішених питань, пов'язаних із необхідною обороною. Низка проблемних питань стосуються меж необхідної оборони, які становлять своєрідний правовий «рубікон», перетинання якого перетворює суспільно-корисну поведінку на її антипод – суспільно-небезпечну поведінку.

В теорії зазначається, що межі в яких може здійснюватися необхідна оборона характеризують співмірність захисту. Для визнання захисту співмірним необхідно, щоб була відсутня очевидна невідповідність між шкодою, яка була заподіяна особі, що посягає та власне небезпечністю його посягання [3, с. 87].

Перевищенням меж необхідної оборони, відповідно до чинного законодавства, визнано випадки, коли під час оборони умисно заподіяно надмірну шкоду. Перевищення меж необхідної оборони тягне кримінальну відповідальність за спеціальними кримінально-правовими нормами. Умисне вбивство в разі перевищення меж необхідної оборони кваліфікують за ст. 118 КК України, а умисне тяжке тілесне ушкодження за таких самих обставин – за ст. 124 КК України.

Заподіяння в стані оборони середньої тяжкості чи легкого тілесного ушкодження, матеріальної чи іншої шкоди, згідно з чинним законодавством України, не є кримінально караним [2].

На практиці досить часто трапляються випадки, коли дії особи кваліфікують помилково, без урахування сукупності обставин, які в цілому і дозволяють вести мову про явну не співмірність заподіяної шкоди небезпечності посягання. Саме тому дуже важливим чітке та несуперечливе визначення меж необхідної оборони в кожному конкретному випадку. Однією з таких обставин виступає психофізичний стан особи на час здійснення необхідної оборони. На нашу думку, обов'язково потрібно враховувати стан особи на момент оборони, оскільки внаслідок хвилювання, страху чи переляку вона не завжди може точно співвіднести свої дії з небезпекою посягання, яке їй загрожує, визначити ступінь загрози. У кожному такому випадку, коли особа змушена захищати(-ся) від злочинного посягання, вона опиняється у екстраординарній ситуації. Непідготовлена особа (така, що в силу укладу свого життя повсякденно не стикається з проявами агресивної поведінки), може перебувати у стані крайнього емоційного збудження, що негативно відображається на сприйнятті нею всієї обстановки подій, які відбуваються навколо неї. Саме тому, при кваліфікації за відповідними статтями КК, які передбачають відповідальність за перевищення меж необхідної оборони доцільно у всіх випадках призначати проведення психолого-психіатричної експертизи для вирішення питань пов'язаних із з'ясуванням стану особи (особливостей сприйняття нею подій) на момент вчинення нею дій, які стали предметом дослідження у межах кримінального провадження.

Задля цього, необхідно на законодавчому рівні закріпити обов'язок сторони обвинувачення забезпечити проведення відповідної експертизи. Чинний КПК України містить перелік випадків, коли у кримінальному провадженні обов'язково має бути проведена експертиза. Він закріплений у ч. 2 ст. 242 КПК [4]. Серед іншого там міститься і наступний: «визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності» (п.3). Однак, на нашу думку, застосування цього пункту з визначеною нами метою є досить спірним. Так, притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. ст. 118, 124 КК України взагалі то не пов'язане з визначенням її стану як неосудної чи обмежено осудної. Разом з тим, ці наведені стани мають відповідати як юридичному, так і медичному критерію неосудності (обмеженої осудності), якій може бути встановлений за наявності медично підтвердженого психічного розладу. Однак, щодо стану сильного душевного хвилювання (фізіологічного афекту) у якому може перебувати особа, що здійснює акт необхідної оборони, досі не склалося одностайного погляду, його розглядають і як хворобливе відхилення в рамках психічної норми і як короткочасний прояв психічного розладу.

З огляду на вищевказане було б доречним доповнити ч. 2 ст. 242 КПК п.3-1 наступного змісту «визначення психічного стану підозрюваного у вчиненні злочину, пов'язаного із перевищенням меж необхідної оборони (ст. ст. 118, 124 КК України).

Список літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?%20nreg=2341-14>.

3. Балашов І. Перевищення меж необхідної оборони: спірні питання. *Право України*. 2006. № 8.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ,
ОБЛІКУ І ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

**CURRENT ISSUES OF ECONOMICS, FINANCE,
ACCOUNTING AND LAW IN MODERN CONDITIONS**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**Частина 5
Part 5**

**16 April 2020 р.
April 16, 2020**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

СЕКЦІЯ 20. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА
SECTION 20. CRIMINAL LAW, CRIMINAL EXECUTIVE LAW, CRIMINOLOGY, CRIMINAL PROCEDURE, CRIMINALISTICS 28

Бражник А. А., Бражник О. Г.
ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАНУ ЗАПОДЮВАЧА ШКОДИ ПРИ ПЕРЕВИЩЕННЯ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ 28

Записний Д. Ю.
ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ 30

Іванчук О. С.
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ ВИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 31

Івась В. І., Семенишина-Фіголь Б. М.
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НАЙМАНСТВО 34

Мороз А. І.
ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕННЯ ЖІНКАМИ ЗЛОЧИНІВ НАСИЛЬНИЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ 36

Савченко Ю. В., Ткаченко П. І.
ЗЛОЧИНИ В СФЕРІ ЕКОНОМІКИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ТА КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ 38

Пономаренко В. В.
ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПРАЦІ 40

Часова Т. О.
РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ (ЗЛОЧИНІВ) НАЦІОНАЛЬНИМ АНТИКОРУПЦІЙНИМ БЮРО УКРАЇНИ 42

СЕКЦІЯ 21. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО
SECTION 21. ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS, FINANCIAL LAW, INFORMATION LAW 44

Агаєва Х. А. кизи
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ 44